

การศึกษารูปแบบบัญชีครัวเรือนและพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในชุมชนตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

A study of household account patterns and household savings behavior
in the Tai Ko Subdistrict Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province.

(Received: September 26,2025 ; Revised: September 29,2025 ; Accepted: September 30,2025)

วรภร ศิลาเจริญธนกิจ¹ กฤตยชญ์ คำมิ่ง¹

Waraporn Silacharoenanakit¹ Kridtayot Comeming¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาารูปแบบและความถี่ของการทำบัญชีครัวเรือนในชุมชนตำบลท้ายเกาะ (2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการทำบัญชีครัวเรือนกับพฤติกรรมการออม และ (3) เสนอแนวทางการส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ประชากรคือครัวเรือนในตำบลท้ายเกาะ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 1,540 ครัวเรือน (2,612 คน) โดยใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 100 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.67–1.00) และทดสอบค่าความเชื่อมั่นด้วย Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.72 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา (ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติอนุมาน (สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณ)

ผลการวิจัยพบว่า (1) ครัวเรือนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือน แต่การบันทึกยังไม่สม่ำเสมอและไม่ได้นำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เชิงลึก (2) ครัวเรือนที่บันทึกบัญชีอย่างต่อเนื่องมีพฤติกรรมการออมสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ (3) ปัจจัยที่มีผลต่อความสม่ำเสมอในการทำบัญชีและการออม ได้แก่ ความรู้ทางการเงิน (financial literacy) และแรงจูงใจทางสังคม (social motivation)

คำสำคัญ: บัญชีครัวเรือน, พฤติกรรมการออม, ความรู้ทางการเงิน, เศรษฐกิจฐานราก, ชุมชนตำบลท้ายเกาะ

Abstract

This study aimed to (1) examine the patterns and frequency of household accounting practices among households in Thaikoh Subdistrict, Sam Khok District, Pathum Thani Province, (2) analyze the relationship between household accounting and saving behavior, and (3) propose appropriate approaches to promoting household accounting in line with the local context. The population comprised 1,540 households (2,612 individuals) in Thaikoh Subdistrict. A stratified random sampling technique was employed to obtain a sample of 100 households. The research instrument was a questionnaire validated for content validity by experts (IOC = 0.67–1.00) and tested for reliability with Cronbach's alpha of 0.72. Data were analyzed using descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (Pearson's correlation and multiple regression).

The findings revealed that (1) most households recognized the importance of household accounting; however, record-keeping was inconsistent and rarely used for in-depth analysis. (2) Households that regularly maintained household accounts demonstrated significantly higher saving behavior, and (3) the key factors

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

influencing the consistency of household accounting and saving behavior were financial literacy and social motivation.

Keywords: Household accounting, Saving behavior, Financial literacy, Grassroots economy, Thaikhoh community

บทนำ

การยกระดับความเข้มแข็งและความยั่งยืนของเศรษฐกิจฐานรากของไทยตั้งอยู่บนความสามารถในการจัดการทรัพยากรทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดแต่มีผลสะสมต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ “บัญชีครัวเรือน” กระบวนการบันทึกรายรับ-รายจ่าย วิเคราะห์ความจำเป็นของค่าใช้จ่ายให้สอดคล้องกับรายได้ที่แท้จริง และวางแผนเงินออมเงินลงทุน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างวินัยทางการเงิน ลดความเสี่ยงจากการใช้จ่ายเกินตัว และเพิ่มภูมิคุ้มกันให้ครอบครัวและชุมชน^{1,2} แนวพระราชดำริเรื่อง “รู้จักประมาณตน มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน” ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังตอกย้ำให้เห็นว่า การจดบันทึกทางการเงินในระดับครัวเรือนไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางบัญชี แต่เป็นวินัยชีวิตและกรอบคิดในการตัดสินใจทางการเงินอย่างรู้เท่าทัน

หลักฐานเชิงประจักษ์ในประเทศไทยยังสะท้อนข้อจำกัดของพฤติกรรมการเงินครัวเรือน ทั้งด้านความรู้ทางการเงินที่ไม่ทั่วถึง ความสม่ำเสมอในการบันทึกบัญชีที่ยังต่ำ และแรงจูงใจเชิงพฤติกรรมที่ยังไม่เพียงพอ ซึ่งสัมพันธ์กับอัตราการออมที่ต่ำและภาระหนี้ที่ทรงตัวในระดับสูง^{3,4} งานภาคสนามในหลายจังหวัดยังพบช่องว่างจาก “รู้สู้ทำ” คือ แม้ประชาชนจำนวนมากเข้าใจและเห็นด้วยกับประโยชน์ของบัญชีครัวเรือน แต่การปฏิบัติจริงมักไม่ต่อเนื่อง และไม่ได้นำข้อมูลไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจทางการเงินอย่างเป็นระบบ⁵ ขณะเดียวกันหลักฐานเชิงพัฒนาเสนอว่าการให้เครื่องมือที่ใช้ง่ายเหมาะกับผู้ใช้ และมีระบบติดตามผล สามารถยกระดับการบันทึกอย่างสม่ำเสมอและเพิ่มเงินออมได้จริงในระดับครัวเรือน⁶

วรรณกรรมสากลสอดคล้องกับบริบทไทยอย่างชัดเจน Portfolios of the Poor และ The Financial Diaries แสดงให้เห็นว่าการบันทึกรายรับ-รายจ่ายอย่างเป็นระบบช่วยให้ครัวเรือน “เห็นความจริงทางการเงิน” ของตน ควบคุมการใช้จ่าย ลดการฟุ้งพาทนี้ และเพิ่มอัตราการออม⁷ ในมิติความรู้ทางการเงิน วรรณกรรมเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมยืนยันบทบาทของ financial literacy ต่อคุณภาพการตัดสินใจทางการเงิน รวมถึงการวางแผนการออมและการลงทุน⁸ ด้านแนวปฏิบัติ เคเคโอบะ (Kakeibo) ของญี่ปุ่น สมุดบัญชีครัวเรือนที่เน้นการเขียนมือตั้งเป้าหมายออม และทบทวน “เหตุผลเบื้องหลังการใช้จ่าย” ถือเป็นตัวอย่างเครื่องมือที่ทำให้การตระหนักรู้ถูกแปลเป็นพฤติกรรมการออมที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน⁹

สำหรับบริบทพื้นที่ ตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นชุมชนกึ่งเมือง-กึ่งชนบทที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจแบบผสมผสาน ได้แก่ ภาคเกษตร วิสาหกิจชุมชน และแรงงานรับจ้างในนิคมอุตสาหกรรม ปัจจุบันมีประชากรรวมทั้งสิ้น 2,612 คน แบ่งเป็นเพศชาย 1,255 คน และเพศหญิง 1,357 คน รวม 1,540 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลท้ายเกาะ, 2566) โครงสร้างประชากรแบ่งออกเป็นเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 499 คน วัยแรงงาน 18-60 ปี จำนวน 1,711 คน และผู้สูงอายุเกิน 60 ปี จำนวน 403 คน สัดส่วนดังกล่าวสะท้อนความหลากหลายทางอายุและบทบาททางเศรษฐกิจในครัวเรือน ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมการเงินและการออม ครัวเรือนในพื้นที่จึงมีลักษณะรายได้-รายจ่ายที่หลากหลายและผันผวนตามฤดูกาล ต้นทุนแฝง (เช่น ค่าเดินทาง ค่าดูแลสมาชิกครอบครัว) และข้อจำกัดด้านทักษะการ

บันทึกของกลุ่มต่างวัย (โดยเฉพาะผู้สูงอายุและแรงงานนอกระบบ)

หลักฐานเชิงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อกฎ้าประเด็นข้างต้น งานของ วรภร ศิลาเจริญธนกิจ¹⁰ ที่ศึกษากลุ่มข้างน้อยชะลอมห่อไขพบว่า ความเข้าใจทัศนคติ และการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยกำหนดสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าความรู้และแรงจูงใจเชิงสังคมเป็นฐานให้เกิดวินัยการบันทึกในชีวิตจริง ขณะที่งานของ วรภร ศิลาเจริญธนกิจ¹¹ ในชุมชนตำบลท้ายเกาะพบว่า ผู้ประกอบการจำนวนมากยังไม่จัดทำบัญชีต้นทุนอย่างเป็นระบบ และมักบันทึกเฉพาะรายการประจำวัน ทำให้การประเมินกำไร-ขาดทุนและการตั้งราคายังไม่อิงต้นทุนจริง ซึ่งลดทอนแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจต่อการออมและการลงทุนของครัวเรือน

แนวคิดบัญชีครัวเรือนในประเทศไทยมีพัฒนาการที่เชื่อมโยงกับทั้งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนโยบายรัฐด้านพัฒนาชนบท โดยรากฐานสำคัญมาจากแนวพระราชดำริในรัชกาลที่ 9 ที่เน้น “รู้จักประมาณตน มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน” และชี้ให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายเพื่อรู้เท่าทันสถานะการเงินของครัวเรือน ซึ่งเป็นเครื่องมือสร้างวินัยทางการเงินที่สอดคล้องกับทางสายกลางของเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านนโยบายพัฒนาชุมชน หลักฐานเชิงประวัติชี้ว่าคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) มีมติสำคัญเมื่อ พ.ศ. 2531 ให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มอบ “โครงการป้อนรงค์” ให้กระทรวงมหาดไทย โดยมีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการรณรงค์และติดตาม ข้อมูลพื้นฐานและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของครัวเรือน รวมถึงการส่งเสริมการเก็บข้อมูลรายรับ-รายจ่ายในเชิงระบบ นับเป็นกลไกรัฐช่วงต้นที่ผลักดันการใช้บัญชีครัวเรือนในระดับ

หมู่บ้าน/ชุมชน ก่อนพัฒนาต่อเป็นคู่มือและตัวชี้วัดในแผนงานถัดมา

ในภาคการเงินชนบท ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้บัญชีครัวเรือนฝังอยู่ในพฤติกรรมเกษตรกรผ่านโครงการอบรมและแนวปฏิบัติด้านสินเชื่อที่กระตุ้นการบันทึกรายรับ-รายจ่ายอย่างสม่ำเสมอ โครงการ “ครอบครัวเกษตรกรไทยร่วมใจทำบัญชีครัวเรือน” ในช่วงกลางทศวรรษ 2540 แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่ายและการวางแผนการเงินที่มีวินัยมากขึ้น และต่อมา ธ.ก.ส. ต่อยอดด้วยระบบบัญชีครัวเรือนอัจฉริยะ (พ.ศ. 2562) เพื่อเชื่อมเครื่องมือดิจิทัลกับการบริหารการเงินครัวเรือน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษารูปแบบและความถี่ของการทำบัญชีครัวเรือนในชุมชนตำบลท้ายเกาะ
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการทำบัญชีครัวเรือนกับพฤติกรรมออม รวมถึงปัจจัยกำหนดที่เกี่ยวข้อง
3. เสนอแนวทางต้นแบบและมาตรการสนับสนุนที่ใช้งานได้และยั่งยืนสำหรับบริบทพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างเสถียรภาพการเงินระดับชุมชน รองรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ ครัวเรือนในพื้นที่ตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 2,612 คน แบ่งเป็นเพศชาย 1,255 คน และเพศหญิง 1,357 คน รวมเป็น 1,540 ครัวเรือน¹² โดยมีโครงสร้างประชากรแบ่งออกเป็น 499 คนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี, 1,711

คนที่อยู่ในวัยแรงงาน (18–60 ปี) และ 403 คนที่เป็นผู้สูงอายุ (มากกว่า 60 ปี) จากประชากรทั้งหมด ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สะท้อนโครงสร้างประชากรในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยอิงตามเกณฑ์ของ Krejcie และ Morgan¹³ ซึ่งสำหรับประชากร 2,612 คน ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 335 คน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 100 คน ซึ่งแม้จะน้อยกว่ามาตรฐาน แต่ยังสามารถสะท้อนลักษณะของประชากรได้ในระดับที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงสถิติพื้นฐาน

เครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และจัดกลุ่มลักษณะประชากร

ตอนที่ 2 รูปแบบการทำบัญชีครัวเรือน เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะการบันทึกรายรับ-รายจ่าย เช่น การมี/ไม่มีบัญชีครัวเรือน ความถี่ในการบันทึก วิธีการบันทึก ระยะเวลาที่เริ่มทำ และแหล่งความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการออม เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert's 5-point scale) ระดับ 1–5 (1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ครอบคลุมประเด็นการตั้งเป้าหมายการออม การจัดสรรรายได้เพื่อออม การควบคุมค่าใช้จ่าย การกั้นเงินออม การใช้บัญชี

ครัวเรือนเพื่อสนับสนุนการออม และความมุ่งมั่นทางการเงิน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถามฉบับนี้ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ รศ.วัชรินทร์ อรรถศรีวิธร ผศ.จก พิริยะพรสิริ อ.วิสสุธา หัตถะกิจ ผลการประเมินได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ 0.50 ตามเกณฑ์ของ Rovinelli และ Hambleton¹⁴ แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหาที่ดีเพียงพอ

ความเชื่อมั่น (Reliability) หลังจากปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายจริงจำนวน 15 คน และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นด้วยสถิติ Cronbach's Alpha Coefficient ได้ค่า 0.72 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้¹⁵

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัยครอบคลุม 3 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) รูปแบบการทำบัญชีครัวเรือน และ (3) พฤติกรรมการออม หลังจากผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะให้สมบูรณ์

2. การทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) แบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 15 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

โดยใช้สถิติ Cronbach's Alpha Coefficient ได้ค่า 0.72 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจริง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คริวเรือนในตำบลท้ายเกาะ จำนวน 100 คริวเรือน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามโครงสร้างประชากรที่มีอยู่จริง (ประชากรทั้งสิ้น 2,612 คน หรือ 1,540 คริวเรือน; องค์การบริหารส่วนตำบลท้ายเกาะ, 2566) การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยการแจกแบบสอบถามด้วยตนเองในพื้นที่ชุมชน โดยมีการอธิบายวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและการรับรองความลับของข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ผู้ตอบเกิดความมั่นใจและให้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริง กรณีผู้ตอบไม่สามารถอ่านหรือเขียนได้สะดวก ผู้วิจัยได้ให้ความช่วยเหลือโดยการอ่านคำถามและบันทึกคำตอบแทนที่ผู้ตอบระบุ

4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถามครบตามจำนวนแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ หากพบการกรอกข้อมูลไม่ครบถ้วนหรือตอบไม่สอดคล้องกัน จะไม่นำมารวมในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อรักษาความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

จริยธรรมงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างตาม Belmont Report โดยการแนะนำตัว ชี้แจงในการเข้าร่วมวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัย พร้อมทั้งลงนามยินยอมและให้ความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล ชี้แจงสิทธิ์ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าร่วมการวิจัยหรือสามารถปฏิเสธที่จะไม่เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ได้ โดยไม่มีผลต่อการให้บริการใดๆ ที่จะได้รับ

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะไม่มีการเปิดเผยให้เกิดความเสียหายแก่กลุ่มตัวอย่าง การนำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวมและใช้ประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป (SPSS/Excel) เพื่อให้ได้ผลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการอธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยนำเสนอในรูปแบบของ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะประชากรตัวอย่างในเชิงโครงสร้างประชากร

2. การวิเคราะห์รูปแบบการทําบัญชีคริวเรือน ทำการวิเคราะห์จากคำตอบในส่วนของรูปแบบการทําบัญชีคริวเรือน เช่น การบันทึกรายรับ-รายจ่าย การใช้สมุดบัญชีคริวเรือน และความถี่ในการบันทึก โดยใช้ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) เพื่ออธิบายพฤติกรรมและความหลากหลายของการทําบัญชีคริวเรือนในชุมชน

3. การวิเคราะห์พฤติกรรมการออม ทำการวิเคราะห์คำตอบในตอนที 3 ของแบบสอบถาม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อตรวจสอบความคิดเห็นเกี่ยวกับการออม เช่น การตั้งเป้าหมายการออม การกั้นเงินออมจากรายได้ประจำ การควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อการออม การใช้ข้อมูลบัญชีคริวเรือนเพื่อส่งเสริมการออม ใช้การวิเคราะห์ด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และจัดระดับการ

แปลความหมายตามเกณฑ์ (Best, 1977; Likert, 1932) คือ ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 = เห็นด้วยมาก ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 = ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 = เห็นด้วยน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

4. การทดสอบสมมติฐาน (Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การทำบัญชีครัวเรือนกับพฤติกรรมการออม ใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ได้แก่ สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาว่าตัวแปรใดมีผลต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในชุมชนตำบลท้ายเกาะ

ผลการวิจัย

การวิจัยเก็บข้อมูลจากครัวเรือนในตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 100 ครัวเรือน โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.67–1.00) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นด้วย Cronbach’s Alpha ได้ค่า 0.72 อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา รูปแบบและความถี่ของการทำบัญชีครัวเรือนในชุมชนตำบลท้ายเกาะ (2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการทำบัญชีครัวเรือนกับพฤติกรรมการออม และ (3) เสนอแนวทางสนับสนุนการทำบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญดังนี้

1. รูปแบบและความถี่ของการทำบัญชีครัวเรือน ครัวเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ถึงความสำคัญของการทำบัญชี แต่การปฏิบัติจริงยังไม่สม่ำเสมอ และขาดการนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์ทางการเงินเชิงลึก ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ รัตน์ชนก พรหมณศิริ และคณะ⁵ ที่พบว่าประชาชนจำนวน

มาก “เข้าใจ” ประโยชน์ของบัญชีครัวเรือนแต่ไม่ค่อยบันทึกอย่างต่อเนื่อง และใกล้เคียงกับผลของ จุฑารัตน์ จันทรา และคณะ⁴ ที่สะท้อนข้อจำกัดด้านความรู้ทางการเงินในครัวเรือนไทย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบัญชีครัวเรือนกับพฤติกรรมการออม ผลการวิเคราะห์พบว่า ครัวเรือนที่มีการทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอมีพฤติกรรมการออมสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานของ ธรรมชนก นิลมณี และคณะ¹⁶ ที่แสดงว่าการใช้บัญชีครัวเรือนช่วยลดหนี้และเพิ่มอัตราการออม รวมถึงงานของ Collins, Morduch, Rutherford, & Ruthven⁷ และ Morduch & Schneider¹⁷ ที่ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่าง “การเห็นภาพทางการเงินของตนเอง” และ “การสร้างวินัยการออม”

3. ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการทำบัญชีและการออม ความรู้ทางการเงิน (financial literacy) และแรงจูงใจทางสังคม (social motivation) ปรากฏเป็นตัวแปรสนับสนุนที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ วรภร ศิลาเจริญธนกิก¹⁰ ที่ชี้ว่า “ความเข้าใจ ทศนคติ และการมีส่วนร่วม” มีผลต่อความสม่ำเสมอในการทำบัญชี และเชื่อมโยงกับแนวคิด Lusardi & Mitchell⁸ ที่อธิบายว่าความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการออมและการลงทุน

4. แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ครัวเรือนในตำบลท้ายเกาะมีโครงสร้างรายได้หลากหลายและไม่แน่นอน การส่งเสริมบัญชีครัวเรือนจึงควรใช้เครื่องมือที่เรียบง่าย สะท้อนรายได้จริง และเชื่อมโยงกับการวางแผนการออมในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับตัวอย่างแนวปฏิบัติ คะเคโบะ (Kakeibo) ของญี่ปุ่น⁹ ที่แปลงการบันทึกเป็นพฤติกรรมการออมที่ยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้ตอกย้ำว่า “บัญชีครัวเรือน” ไม่ใช่เพียงเครื่องมือบันทึกทางการเงิน แต่เป็น กลไกสร้างวินัยและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจครัวเรือน โดยผลการวิจัยสอดคล้องกับงานในประเทศไทยและ

ต่างประเทศที่ยืนยันว่า การบันทึกรายรับ-รายจ่าย ช่วยลดพฤติกรรมใช้จ่ายเกินตัวและเสริมสร้างพฤติกรรมการออม อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ยังสะท้อน “ช่องว่างจากรู้สู่ทำ” ที่ชี้ว่าการรับรู้ความสำคัญเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากขาดแรงจูงใจ เครื่องมือที่เหมาะสม และระบบติดตามผล ดังนั้น การผลักดันบัญชีครัวเรือนในชุมชนกึ่งเมือง-กึ่งชนบท เช่น ตำบลท้ายเกาะ ควรมุ่งเน้นทั้งการเสริมสร้างความรู้ การออกแบบเครื่องมือที่ใช้ง่าย และการสร้างแรงจูงใจเชิงพฤติกรรมควบคู่กัน เพื่อยกระดับบัญชีครัวเรือนจาก “สมุดบันทึก” ไปสู่ “วินัยชีวิต” ที่สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า การทำบัญชีครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการออม และความสม่ำเสมอในการบันทึกช่วยเพิ่มความสามารถในการจัดการรายได้-รายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ในมุมมองทฤษฎีและหลักฐานเชิงประจักษ์ดังนี้

1. การเชื่อมโยงกับ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เน้นหลักการ “พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี”¹⁷ ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับการบันทึกรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน ผลวิจัยที่พบว่าครัวเรือนที่ทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอมีอัตราการออมสูงกว่า สะท้อนว่าเครื่องมือดังกล่าวทำให้ครัวเรือน รู้จักประมาณตน และตัดสินใจทางการเงินบนพื้นฐานข้อมูลจริง นอกจากนี้ยังช่วยสร้าง ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ผ่านการลดภาระหนี้สินและเพิ่มเงินออมเพื่อรองรับความไม่แน่นอน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ ธรรมยุช นิลมณี และคณะ¹⁶ ที่ชี้ว่าการใช้บัญชีครัวเรือนช่วยลดหนี้เกษตรกร และสนับสนุนการปรับตัวตาม

แนวพระราชดำริ รวมทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ¹ ที่ย้ำว่าการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก

2. การเชื่อมโยงกับ Financial Literacy Theory ทฤษฎีความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy Theory) อธิบายว่าการมีความรู้ความเข้าใจด้านการเงินเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการตัดสินใจ เช่น การออม การลงทุน และการจัดการหนี้⁸ ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว โดยพบว่า ครัวเรือนที่มีความรู้ทางการเงินและมีแรงจูงใจเชิงสังคมจะมีพฤติกรรมทำบัญชีสม่ำเสมอ และนำไปสู่การออมอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ผลวิจัยยังสนับสนุนงานของ จุฑารัตน์ จันทรา และคณะ⁴ ที่พบว่าความรู้ทางการเงินมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในชนบท และใกล้เคียงกับงานของ วรภร ศิลาเจริญธนกิจ¹⁰ ที่ยืนยันว่าความเข้าใจและทัศนคติเป็นปัจจัยที่กำหนดความสม่ำเสมอในการบันทึกบัญชี

3. การเชื่อมโยงกับ Behavioral Economics เศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Economics) อธิบายว่าการตัดสินใจทางการเงินของบุคคลมักได้รับอิทธิพลจากอคติ (bias) และข้อจำกัดด้านวินัยตนเอง (self-control problem)¹⁸ ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนว่า แม้ประชาชน “เข้าใจและเห็นด้วย” กับประโยชน์ของบัญชีครัวเรือน แต่การปฏิบัติจริงกลับไม่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด intention-behavior gap ในเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม อย่างไรก็ตาม การวิจัยยังชี้ว่า เมื่อมี เครื่องมือที่ใช้ง่ายและมีการติดตามผล ครัวเรือนจะสามารถบันทึกบัญชีได้สม่ำเสมอและเพิ่มการออม ซึ่งสอดคล้องกับกรณีศึกษาของ คะเคโโบะ (Kakeibo) ในญี่ปุ่น⁹ ที่ใช้การบันทึกเชิงจิตวิทยา (reflection) เป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมการออมจริง

4. การเชื่อมโยงกับ หลักฐานเชิงพื้นที่และ เศรษฐกิจฐานราก ผลการวิจัยที่ตำบลท้ายเกาะ สะท้อนว่ารายได้ที่ไม่แน่นอนและโครงสร้างเศรษฐกิจ แบบผสมผสาน (เกษตร-แรงงานรับจ้าง-วิสาหกิจ ชุมชน) ทำให้การออกแบบระบบบัญชีต้องตอบโจทย์ ความง่ายและความเป็นจริงของข้อมูล ซึ่งสอดคล้อง กับงานของ นัคมน์ เงินมัน และคณะ (ม.ราชภัฏเลย) ที่เสนอรูปแบบบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสมกับชุมชน ชนบท และสอดคล้องกับแนวคิดของ ธ.ก.ส.²⁰ ที่พัฒนา บัญชีครัวเรือนอัจฉริยะเพื่อเกษตรกร

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ตอบย้่าว่า “บัญชี ครัวเรือน” เป็นทั้ง กลไกการสร้างวินัยทางการเงิน และ นโยบายเชิงสาธารณะ ที่สามารถยกระดับความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจครัวเรือนได้จริง ผลวิจัย สอดคล้องกับทั้งทฤษฎีและงานวิจัยก่อนหน้าในหลาย มิติ แต่ก็ยังสะท้อน “ช่องว่างจากรู้สู่ทำ” ที่ต้องการ การแทรกแซงเชิงพฤติกรรมและการออกแบบ เครื่องมือใหม่ ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรพัฒนา แบบฟอร์ม/เครื่องมือที่ใช้้งานง่าย เหมาะสมกับกลุ่ม อายุและอาชีพ เพื่อสร้างวินัยการบันทึกข้อมูล รายรับ-รายจ่ายอย่างสม่ำเสมอ

2. พัฒนาความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) จัดกิจกรรมฝึกอบรมและให้คำปรึกษาเชิง ปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นการวางแผนการออม การลดหนี้ และการลงทุนขนาดเล็ก เพื่อเพิ่มทักษะและความ ตระหนักรู้ด้านการจัดการการเงินส่วนบุคคล

3. บูรณาการแรงจูงใจเชิงสังคมและ เศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ใช้กลไกแรงจูงใจ เช่น การ

ยกย่องครัวเรือนต้นแบบ การให้สิทธิประโยชน์จาก กองทุนหมู่บ้านหรือสถาบันการเงินแก่ผู้ที่บันทึกบัญชี อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างพฤติกรรมออมที่ยั่งยืน

4. สนับสนุนการเชื่อมโยงบัญชีครัวเรือนกับ บัญชีต้นทุนวิสาหกิจชุมชน สำหรับครัวเรือนที่ ประกอบอาชีพอิสระหรือกิจการขนาดเล็ก ควร พัฒนาเครื่องมือบัญชีที่ผสมการคำนวณต้นทุน- กำไร เพื่อให้ข้อมูลการบันทึกสามารถใช้ตัดสินใจด้าน ราคาขายและการลงทุน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ศึกษา ควร ศึกษาครัวเรือนในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในเขตเมืองและ ชนบท เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบและเพิ่มความ ครอบคลุมของข้อสรุปงานวิจัย

2. ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ควรผสมการวิจัยเชิงปริมาณกับการ สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเข้าใจปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิทยาที่มีผลต่อการทำบัญชี ครัวเรือนและการออม

3. วิเคราะห์ตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ระดับหนี้สิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และทัศนคติทางการเงิน เพื่อตรวจสอบผลกระทบต่อพฤติกรรมออม ในมิติที่หลากหลายมากขึ้น

4. การประเมินผลระยะยาว ควรติดตาม พฤติกรรมของครัวเรือนในระยะเวลายาวน้อย 1-3 ปี เพื่อวัดผลต่อเนื่องของการทำบัญชีครัวเรือนต่อ เสถียรภาพทางการเงิน

5. การเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีดิจิทัล ศึกษา ศักยภาพของแอปพลิเคชันหรือระบบบัญชีครัวเรือน อัจฉริยะ ว่าสามารถเพิ่มความสม่ำเสมอและ ประสิทธิภาพในการออมได้ดีกว่าการบันทึกแบบดั้งเดิม หรือไม่

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
2. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2564). รายงานการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือน. สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.
3. ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). รายงานภาวะหนี้ครัวเรือนและเสถียรภาพระบบการเงินไทย. ธนาคารแห่งประเทศไทย.
4. จุฑารัตน์ จันทรา, สุภาวดี กิตติศักดิ์ชัย, & กานดา ศรีสมบุญ. (2565). พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในชนบท. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 13(2), 45–60.
5. รัตน์ชนก พรหมณ์ศิริ, วนิดา จันทร์ศรี, & บุษณีย์ เทวะ. (2563). ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนชุมชนพระเจริญ ตำบลกง อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยพิษณุโลก, 2(2), 32–35.
6. นัคมณ เงินมั่น, พรสวรรค์ ศิริกัณจนารณ, & จุลดิษฐ์ อุฮาท. (2560). รูปแบบการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครอบครัว.
7. Collins, D., Morduch, J., Rutherford, S., & Ruthven, O. (2009). Portfolios of the poor: How the world's poor live on \$2 a day. Princeton University Press.
8. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
9. Chiba. (2018). *Kakeibo: The Japanese art of saving money*. Tarcher/Perigee.
10. วรภร ศิลาเจริญธนกิจ. (2567ก). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มช่างน้อยชชะลอมท่อไข่ ตำบลช่างน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 10(2), 443–451.
11. วรภร ศิลาเจริญธนกิจ. (2567ข). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตวันมะพร้าวกะทิสด ชุมชนตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 10(2), 456–465.
12. องค์การบริหารส่วนตำบลท้ายเกาะ. (2566). ข้อมูลสภาพทั่วไปและจำนวนประชากรตำบลท้ายเกาะ. http://www.taykoa.go.th/general6_03.php
13. Krejcie, R.V., & Morgan, D.W., (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*.
14. Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.
15. Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
16. ธรรมชนก นิลมณี, ศรีสมร ผ่องพุด, จุฑามาต แซ่หว่าง, และ อรพินท์ อิมจงใจรักษ์. (2558). การศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดปราจีนบุรี. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
17. มูลนิธิส่งเสริมการเงินคนจน. (n.d.). 4 วิธีออมเงิน ใช้ชีวิตแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ในหลวง รัชกาลที่ 9. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2025, จาก <https://www.nsf.or.th/node/958>
18. Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2008). *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness*. Yale University Press.
20. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.). (2562, สิงหาคม 23). ธ.ก.ส. จับมือ ม.รังสิต ร่วมวิจัยระบบบัญชีครัวเรือนอัจฉริยะ เพื่อพัฒนาเกษตรกรไทยสู่ยุค 4.0.